

اداره کل آموزش و پرورش استان لرستان

معاونت آموزش متوسطه

اداره تکنولوژی و گروه های آموزشی

درسنامه درس چهاردهم جامعه شناسی 2 پایه یازدهم

نگارش: علیدوست عزیزاده، عضو گروه جامعه شناسی و سواد رسانه ای استان لرستان (محل خدمت شهرستان رومشگان)

انقلاب مشروطه:

تعامل عالمان شیعی بر اساس **مقاومت منفی** بود.

منظور از مقاومت منفی چیست؟

در مقامت منفی، حاکمیت پادشاه، ظالمانه و غیر مشروع دانسته می شود و همکاری سیاسی با آن، جز در حد واجبات نظامیه انجام نمی شود.

منظور از واجبات نظامیه چیست؟

اموری که برای بقای زندگی اجتماعی لازم است مانند: حفظ امنیت ملی یا مقابله با دشمنان خارجی.

نکته: هنگامی که قاجار به جای مقاومت در برابر بیگانگان به قراردادهای استعماری روی آوردند **مقاومت منفی** به سوی **فعالیت رقابت آمیز** تغییر کرد.

منظور از فعالیت رقابت آمیز چیست؟

ورود فعال به عرصه ی زندگی اجتماعی و سیاسی، نه در جهت تأیید قدرت حاکم و حمایت از آن، بلکه در رقابت با آن است.

* برخورد رقابت آمیز عالمان دینی با قاجار **حرکتی اصلاحی** بود.

نکته: جنبش تنباکو نمونه ای موفق از فعالیت رقابت آمیز **اصلاحی** است این تجربه موفق، فعالیت رقابت آمیز را از اصلاح رفتار به **اصلاح ساختار** تغییر داد و به **جنبش عدالتخانه** منجر شد.

اهداف جنبش عدالتخانه:

1-اصلاح شیوه ی زمامداری پادشاه را هدف قرار داده بود.

2-در پی تاسیس مجلسی بود که قوانین الهی را تدوین کند و شاه را ملزم کند که در چارچوب این قوانین عمل کند.

3-این حرکت حاکمیت را از مدار استبداد به مدار عدالت منتقل می کرد.

* جنبش عدالتخانه از آن جهت که ساختار سیاسی جامعه را تغییر می داد یک **انقلاب اجتماعی** بود.
انقلاب مشروطه:

نکته: با اوج گیری جنبش عدالتخانه، منورالفکران غرب زده به آن پیوستند و نام مشروطه را برای آن برگزیدند.

منظور عالمان مسلمان و منورالفکران از مشروطه چه بود؟

منظور عالمان مسلمان از مشروطه، مشروط کردن حاکمیت به احکام عادلانه الهی بود اما منورالفکران مشروطه را نوعی حکومت سکولار مانند دولت انگلستان می دانستند و مجلس محلی بود که در آن قوانین بر اساس اراده و خواست بشر تنظیم و تدوین می شد.

* انقلاب مشروطه در نهایت به نفع منورالفکران پایان یافت و حاکمیت منورالفکران در ایران به استبداد و استعمار رضاخان ختم شد.

فعالیت های اجتماعی-سیاسی	ویژگی	نمونه تاریخی
مقاومت منفی	همکاری با حاکمان نامشروع در حد واجبات نظامیه	تدوین رسانه های جهادیه
فعالیت رقابت آمیز اصلاحی	اصلاح رفتار حاکمان با ساختار حکومت	جنبش تنباکو
انقلاب اجتماعی	تغییر ساختار سیاسی	جنبش عدالتخانه ، انقلاب مشروطه

انقلاب اسلامی:

* رهبران دینی پس از شکست در مشروطه از موضع فعالیت رقابت آمیز به موضع مقاومت منفی بازگشتند که تا انقلاب اسلامی ادامه داشت.

امام خمینی انقلاب اسلامی را چه زمانی آغاز کردند؟

1- شاه تحت حمایت دولت های غربی بود و مأموریت حفظ امنیت منطقه را برعهده داشت.

2- روشنفکران چپ از صحنه ی رقابت های سیاسی داخلی کشور حذف شده بودند.

نکته: امام خمینی به عنوان یک مرجع دینی، مردم و عالمان را از موضع **مقاومت منفی** به **فعالیت رقابت آمیز** بازگرداند.

فعالیت های رقابت آمیز قبل از انقلاب اسلامی: اعتراض به کاپیتولاسیون و رفتار استعماری شاه آغاز شد اما به صورت یک حرکت انقلابی درآمد که هدف آن: 1-حذف شاهنشاهی 2-تحقق حکومت اسلامی بود.

در اندیشه اجتماعی و سیاسی شیعی حاکمیت آرمانی دینی چیست؟

حاکمیت الهی است که به وسیله ی پیامبر(ص) و اهل بیت (ع) تحقق پیدا می کند و در زمان غیبت امام معصوم نیز کسی زمامدار حکومت شود که عالم و آگاه به شرایط بوده و عامل آن نیز باشد.

مشکل عدالتخانه چه بود؟

1-این بود که رفتار عادلانه را به کسی تحمیل می کرد که با معیارهای الهی به قدرت نرسیده بود. 2- آنها قدرت را با شمشیرقوم و عشیره یا حمایت دولت های استعمارگر به دست آورده بودند. 3- عالم به عدالت نبودند و عمل به عدالت نیز به قدر کافی در شخصیت آن ها نهادینه نشده بود.

* انقلاب اسلامی، بازگشت مردم ایران به حرکت ناتمامی بود که در مشروطه آغاز کرده بودند.

مقایسه ی انقلاب اسلامی و انقلاب های آزادی بخش

چرا قرن بیستم را قرن انقلاب های آزادی بخش می دانند؟

در این قرن جنبش ها و انقلاب های آزادی بخش در بسیاری از کشورهای جهان سوم در آفریقا، آسیای جنوب شرقی و آمریکای لاتین شکل گرفتند و انقلاب اسلامی ایران، آخرین انقلاب قرن بیستم بود.

شباهت انقلاب اسلامی ایران با سایر انقلاب ها:

همگی جهت ضداستعماری داشتند و در جهت از بین بردن سلطه ی سیاسی کشورهای غربی عمل می کردند.

تفاوت انقلاب اسلامی ایران با انقلاب های آزادی بخش چه بود؟

1-انقلاب های آزادی بخش در جهان دو قطبی قرن بیستم، اغلب در مقابل بلوک غرب شکل می گرفتند و مورد حمایت بلوک شرق بودند. ولی انقلاب اسلامی ایران به هیچ یک از دو بلوک وابستگی نداشت.

2- انقلاب های آزادی بخش، اغلب با جنبش های چریکی گروه ها و احزاب مختلف شکل می گرفتند اما انقلاب اسلامی ایران یک انقلاب فراگیر مردمی با مرجعیت و رهبری دینی بود.

3- انقلاب های آزادی بخش در چارچوب نظریه ها و مکاتب چپ شکل می گرفتند که برای حل بحران های جهان غرب به وجود آمده بودند ولی انقلاب اسلامی ایران به فلسفه ها و مکاتب سیاسی غرب تعلق نداشت.

4- انقلاب های آزادی بخش نتوانستند جایگاه کشورشان را از حاشیه قطب های سیاسی و اقتصادی جهان خارج کنند اما انقلاب اسلامی ایران فقط یک انقلاب سیاسی نبود بلکه هویتی فرهنگی و تمدنی داشت.